

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова приймальної комісії
Рівненського державного
гуманітарного університету

Руслан ПОСТОЛОВСЬКИЙ

«23» лютого 2023 р.

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «011 ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ»
для вступників на навчання для здобуття ступеня доктора філософії (PhD)
на основі НРК7

Схвалено науково-технічною радою РДГУ
Протокол № 1 від 25 січня 2023 р.

Голова науково-технічної ради РДГУ Олександр ДЕЙНЕГА

Схвалено на засіданні кафедри теорії і методики виховання
Протокол № 1 від 24 січня 2023 р.

Завідувачка кафедри теорії і методики виховання Оксана ПЕТРЕНКО

Голова предметної комісії Оксана ПЕТРЕНКО

Розробники: Оксана ПЕТРЕНКО
Катерина ПАВЕЛКІВ
Людмила БАЛІКА
Світлана БРИЧОК
Оксана ГУДОВСЕК
Юлія ШАЛІВСЬКА

Рівне – 2023

Програма фахового іспиту зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» для вступників на навчання для здобуття ступеня «Доктор філософії» на основі НРК 7/ О. Б. Петренко, К. М. Павелків, Л. М. Баліка, С. Б. Бричок, О. А. Гудовсек, Ю. В. Шалівська. Рівне: РДГУ, 2023. 36 с.

Розробники:

Петренко О. Б., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики виховання РДГУ.

Павелків К. М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов РДГУ.

Баліка Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання РДГУ.

Бричок С. Б., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки початкової освіти РДГУ.

Гудовсек О. А., кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки початкової освіти РДГУ.

Шалівська Ю. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання РДГУ.

Рецензенти:

Антонова О. Є., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту ім. Є. Петухова Херсонського державного університету.

Програма фахового іспиту зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» для вступників на навчання для здобуття ступеня «Доктор філософії» на основі НРК7 визначає вимоги до рівня підготовки вступників у межах підготовки в закладі вищої освіти, зміст основних освітніх компетенцій, критерії оцінки відповідей здобувачів, рекомендовані літературні джерела.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2023 р.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Зміст фахового іспиту.....	7
Орієнтовні питання до іспиту	22
Дослідницька пропозиція.....	26
Критерії оцінювання результатів фахового іспиту.....	28
Список рекомендованої літератури.....	31
Інформаційні ресурси.....	35

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма для складання фахового іспиту зі спеціальності «011 ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ» розроблена відповідно Галузевих стандартів вищої освіти України (освітньо-професійна програма підготовки магістра), відповідно до паспорту наукової спеціальності та відповідно до програми підготовки фахівців з вищою освітою (докторів філософії) в галузі педагогіки за освітньо-науковою програмою на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, який відповідає восьмому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Програма фахового іспиту дає змогу виявити рівень та якість підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Головним завданням програми фахового іспиту зі спеціальності «011 ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ» є з'ясування на рівні світоглядної позиції ступеня осмислення і усвідомлення науковцями-початківцями генези розвитку педагогічної науки та педагогічної практики, сутності і значення педагогіки, засад національної освіти; комплексна перевірка якості професійно-педагогічних знань, умінь і навичок, стану їх готовності до дослідницької діяльності в галузі педагогіки.

Зміст програми охоплює в повному обсязі основні педагогічні категорії, поняття, терміни, факти, передбачає чітке структурування і розподіл навчального матеріалу за основними розділами: «Загальні основи педагогіки», «Історія педагогіки», «Порівняльна педагогіка», «Теорія і методика професійної освіти», «Теорія і методика виховання», «Теорія і методика навчання».

Основною вимогою до здобувачів є високий рівень педагогічної освіченості, культури, знань, уміння застосувати здобуті знання при здійсненні наукового дослідження, що визначається фаховим іспитом зі спеціальності.

Окремими складовими елементами Програми, які мають допомогти майбутньому науковцю в процесі підготовки, є питання до екзамену (загальнотеоретичні, орієнтовні питання до спеціалізації: Загальна педагогіка та історія педагогіки. Теорія та методика професійної освіти. Теорія та методика виховання. Теорія та методика навчання. Список рекомендованої літератури. Критерії оцінки освітніх результатів).

Комплектація білетів передбачає системне відображення ключових питань із зазначених складових частин програми. Здобувач на фаховому іспиті має розкрити основний зміст питань білета та додаткових питань.

Завдання фахового випробування складено з метою виявлення знань, вмінь, компетентностей, якими повинен володіти магістр-вступник за

спеціальністю «011 ОСВІТНІ, ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ».

На фаховому іспиті абітурієнти повинні **знати**:

- ключові поняття педагогічної науки;
- історію виникнення, становлення педагогіки як науки, стан її сучасного розвитку та актуальні проблеми;
- суттєві ознаки особистості як педагогічного феномену, основні чинники, що впливають на її формування і розвиток;
- сутність дидактики як галузі педагогіки, що досліджує проблеми навчання;
- своєрідність навчання як виду пізнавальної діяльності, його суттєві особливості, закономірності та специфіку організації в різних типах освітніх закладів;
- принципи, форми, методи, засоби процесу навчання;
- чинники, що визначають сучасні цілі та зміст процесів виховання, навчання та освіти молодого покоління;
- особливості національної системи виховання, напрями її реалізації педагогічній практиці;
- специфіку процесів освіти й виховання як педагогічного явища, їх закономірності, особливості організації в різних типах освітніх закладів;
- принципи, форми, методи, засоби ефективного виховання молодого покоління;
- способи підвищення ефективності управління педагогічними системами;
- зміст основних державних документів, що стосуються системи освіти в Україні взагалі;
- розуміти соціальну роль освіти у вирішенні глобальних проблем людства;
- механізми використання особистісного потенціалу для вирішення педагогічних завдань освіти й виховання;
- напрями і засоби професійного самовдосконалення педагога;
- особливості розвитку педагогічних концепцій, підходів, поглядів в їхньому історико-педагогічному аспекті.

уміти:

- оперувати основними теоретичними поняттями, систематизувати зміст базових понять;
- аналізувати сучасні тенденції реформування і адаптації системи загальної середньої освіти до умов життя (суспільства), що постійно змінюються;
- характеризувати наукові уявлення про закономірності педагогічного процесу, а також обґрунтовувати модель взаємодії «учитель-учень» в середині системи загальної середньої освіти та за її межами;
- виявляти основні складові структури педагогічної діяльності;
- оперувати механізмами використання особистісного потенціалу для вирішення педагогічних завдань освіти й виховання учнів;
- користуватися елементами педагогічної техніки щодо керування своєю

власною поведінкою та системою взаємодій «учитель-учень»;

- оперувати педагогічним мисленням, бути здатним до аналітичного осмислення педагогічної дійсності, реалізовувати творчий підхід до визначення педагогічних дій у нестандартних ситуаціях, уміння приймати найбільш вдалі рішення у відповідності до педагогічних закономірностей та принципів освіти й виховання;

- користуватися довідковими матеріалами, критично аналізувати матеріал згідно сучасних тенденцій розвитку системи освіти в Україні;

- аналізувати й порівнювати особливості розвитку різних систем освіти й виховання та вплив педагогічних поглядів видатних педагогів на них.

Володіти такими **професійними компетентностями**:

- розуміння та сприйняття етичних норм поведінки стосовно інших людей і стосовно природи (принципи біоетики); розуміння необхідності та дотримання норм здорового способу життя;

- здатність учитися; здатність до критики й самокритики; креативність, здатність до системного мислення; адаптивність і комунікабельність; наполегливість у досягненні мети; базові уявлення про основи філософії, психології, педагогіки, що сприяють розвитку загальної культури та соціалізації особистості, схильності до етичних цінностей, розуміння причинно-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати у професійній і соціальній діяльності; базові знання фундаментальних наук, в обсязі, необхідному для освоєння загально-професійних дисциплін;

- здатність до виконання професійних завдань і функцій в умовах постійних змін;

- здатність до планування та організації освітньої діяльності у вищій школі;

- вміння використовувати сучасні ефективні засоби роботи науковою та навчально-методичною літературою; пошуковими освітніми системами у мережі Інтернет;

- здатність реалізовувати навички самостійного вирішення педагогічних проблем на конкретних прикладах.

ЗМІСТ ФАХОВОГО ІСПИТУ

МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Тема 1.1. ПЕДАГОГІКА ЯК НАУКА.

Педагогіка як сукупність теоретичних і прикладних наук, що вивчають процеси освіти, виховання і розвитку особистості. Педагогічна наука і система сучасних антропологічних знань.

Виникнення і розвиток педагогіки як науки. Я. А. Коменський як засновник наукової педагогіки. Етапи розвитку і джерела педагогіки. Народна педагогіка, її роль у становленні педагогічних знань. Педагогічна спадщина минулого, сучасні педагогічні дослідження, передовий педагогічний досвід як джерела розвитку педагогічної науки.

Природовідповідність та народність виховання як провідні принципи вітчизняної педагогіки.

Концептуальні підходи до розуміння сутності педагогічної науки: міждисциплінарний, прикладний, фундаментальний характер педагогіки.

Об'єкт і предмет педагогіки, їх специфіка. Філософські категорії в педагогіці: сутність, явище, протиріччя, чинники, наслідки тощо. Загальнонаукові поняття в педагогіці: система, структура, модель, гіпотеза, рівень та ін. Основні педагогічні категорії (виховання, розвиток, навчання, освіта) як понятійний апарат науки.

Виховання як цілеспрямований та спеціально організований процес формування особистості. Основне призначення і проблеми виховання.

Національне виховання як конкретно-історичний вияв загальнолюдського гуманістичного і демократичного виховання.

Освіта як елемент виховання, процес і результат засвоєння систематизованих знань, формування на їх основі світогляду, набуття вмінь і навичок практичного застосування загальноосвітніх і професійних знань.

Навчання – основний засіб здобуття освіти. Навчання як цілеспрямована і спеціально організована взаємодія вчителя й учнів, у процесі якої засвоюються знання, формуються вміння і навички, відбувається виховання і розвиток учнів.

Функції педагогіки: науково-теоретична, конструктивно-технічна, прогностична; теоретична і технологічна. Прогнозування тенденцій розвитку освіти як провідна функція педагогіки.

Система педагогічних наук: загальна педагогіка, вікова педагогіка, корекційна педагогіка, гендерна педагогіка, галузева педагогіка, предметні (часткові) методики, історія педагогіки, галузева педагогіка, порівняльна педагогіка, соціальна педагогіка.

Загальна педагогіка, її мета, специфіка, структура. Система педагогічних наук як зв'язки, що склалися у процесі історичного розвитку різних галузей педагогічних знань. Взаємозв'язок педагогічної теорії і практики, їх взаємозбагачення. Зв'язки педагогіки з іншими науками.

Роль педагогіки в суспільному розвитку. Виявлення об'єктивних

закономірностей педагогічного процесу; розробка змісту освіти та відповідних йому методів, форм навчання, виховання, управління; формування об'єктивних знань про педагогічну реальність; розвиток педагогічної методології; впровадження результатів науково-педагогічних досліджень у практику; вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду; розробка теоретичних моделей освітньої інфраструктури як актуальні завдання сучасної педагогіки.

Філософський, психолого-педагогічний, соціальний напрями зарубіжної педагогіки.

Тема 1.2. МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.

Поняття про наукове дослідження як особливу форму процесу пізнання, свідомий цілеспрямований пошук засобів удосконалення педагогічного процесу з використанням наукового апарату, що завершується формулюванням висновків. Типи науково-педагогічних досліджень. Характерні ознаки науково-педагогічних досліджень. Роль науково-дослідної роботи для педагогічної діяльності, удосконалення форм і методів освіти й виховання. Види науково-педагогічного дослідження: історико-педагогічне, теоретико-експериментальне, методичне.

Структура науково-педагогічного дослідження. Програма дослідження та її розділи: методологічний і процедурний. Обґрунтування актуальності дослідження, визначення його об'єкта, предмета, мети, завдань, гіпотези, методики вивчення педагогічних явищ і процесів. Роль наукової гіпотези в педагогічному дослідженні.

Організаційні етапи науково-педагогічного дослідження: визначення протиріччя в системі освіти, формулювання наукової проблеми і мети дослідження; визначення стану розв'язання суперечностей, визначення об'єкта і предмета дослідження, формулювання педагогічної гіпотези; конкретизація завдань, визначення методики дослідження і показників педагогічної діяльності; експериментальні дослідження, лабораторний експеримент, масовий експеримент; узагальнення і висновки.

Методологія педагогіки як система знань, вихідних положень, принципів, ідей побудови теоретичної й практичної діяльності, а також учення про цю систему, методи її дослідження. Регулятивна та нормативна функції методології. Рівні методології педагогічної науки: філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий, технологічний. Філософські теорії (напрями) – методологія людинознавчих наук: екзистенціалізм, неотомізм, позитивізм, неопозитивізм, прагматизм. Системний, особистісний, діяльнісний, ресурсний, аксіологічний, компетентнісний підходи до вивчення педагогічних явищ і процесів.

Методика дослідження як послідовність здійснюваних пізнавальних і перетворювальних дій, операцій, впливів, спрямованих на вирішення дослідницьких завдань.

Принципи організації та здійснення науково-педагогічних досліджень:

принцип цілісності вивчення педагогічних явищ і процесів, принцип комплексного використання методів дослідження у процесі вивчення педагогічних проблем, принцип об'єктивності, принцип єдності вивчення і виховання, принцип одночасного вивчення колективу й особистості; принцип історизму, глибинного розгляду проблеми, що вивчається.

Поняття про методи науково-педагогічного дослідження як упорядковану сукупність прийомів, способів вивчення педагогічного процесу з метою досягнення певної наукової мети. Класифікація методів науково-педагогічного дослідження (загальнонаукові та конкретно наукові).

Характеристика загальнонаукових методів: загальнотеоретичних (абстракція, конкретизація, аналіз, синтез, порівняння, протиставлення, індукція, дедукція тощо), соціологічних (анкетування, інтерв'ювання, експертні опитування та ін.), соціально-психологічних (соціометрія, тестування, тренінг тощо), математичних (ранжування, шкалування, індексування, кореляція та ін.).

Характеристика конкретно-наукових методів: теоретичних (аналіз літератури, архівних джерел, документації, аналіз понятійно-термінологічної системи; побудова гіпотез, прогнозування, моделювання тощо), емпіричних (спостереження, бесіда, педагогічний консилиум, педагогічний експеримент, вивчення й узагальнення масового та індивідуального педагогічного досвіду, педагогічний експеримент, науково-педагогічна експедиція).

Тема 1.3. ЗАГАЛЬНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ.

Людина, особистість, індивідуальність. Особистість як предмет та об'єкт виховання. Поняття про розвиток особистості як процес становлення та її формування під впливом зовнішніх і внутрішніх, керованих і некерованих чинників, серед яких провідну роль відіграють цілеспрямовані освіта й виховання. Формування особистості як процес соціального розвитку людини, її становлення як суб'єкта діяльності і члена суспільства. Розвиток і формування особистості, їх взаємозв'язок. Розвиток особистості: закономірності, рушійні сили, чинники.

Поняття про фактори розвитку особистості. Біологічна спадковість – відновлення в нащадках біологічної схожості з батьками у процесі розвитку особистості. Середовище як комплекс зовнішніх явищ, які стихійно діють на людину і значною мірою впливають на її розвиток. Виховання як процес цілеспрямованого формування особистості, що є вирішальним чинником розвитку людини. Діяльність, або спосіб буття людини у світі, її здатність вносити зміни в дійсність, у розвиток особистості. Проблема факторів розвитку особистості в історії педагогіки. Я. А. Коменський, Дж. Локк, Й. Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, Г. С. Сковорода про чинники розвитку особистості.

Суперечності як рушійні сили розвитку. Об'єктивні і суб'єктивні суперечності. Механізм їх дії.

Форми розвитку: стихійний, цілеспрямований, саморозвиток і самоформування; анатомо-фізіологічний, психічний і соціальний. Акселерація

і ретардація.

Тема 1.4. ПЕДАГОГ: ПРОФЕСІЯ І ОСОБИСТІСТЬ.

Становлення і розвиток професії вчителя, її соціальні функції. Видатні представники педагогічної професії та їх роль у суспільному розвитку.

Стратегічні напрями модернізації вітчизняної системи вищої освіти у контексті положень нового Закону України «Про вищу освіту».

Характеристика нормативно-правової бази розвитку освіти в Україні.

Стратегія освітньої політики в Україні у контексті її входження у Європейський освітній простір.

Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Положення про загальноосвітній навчальний заклад», «Національна доктрина розвитку освіти України» про діяльність сучасного українського вчителя, Концепція «Нова українська школа».

Педагогічна діяльність як особливий вид соціальної діяльності, спрямований на передачу накопичених людством досвіду і традиції від старших поколінь молодшим, створення умов для особистісного розвитку молоді та її підготовки до виконання певних соціальних ролей у суспільстві.

Умови ефективної педагогічної діяльності.

Специфічні характеристики педагогічної діяльності: соціальна спрямованість і висока соціальна значущість, відповідальність, динамічність, особиста сумлінність, єдність навчання, виховання і розвитку, комунікативність, науковість, творчий характер, високий рівень зайнятості, здатність до саморозвитку і самовдосконалення.

Структура педагогічної діяльності: цілеспрямована діяльність; предмет праці; засоби праці; виховання, викладання, класне керівництво, діяльність, що спрямована на професійне самовдосконалення, управлінська, організаторська, методична, позашкільна, науково-дослідна робота; суб'єкт та об'єкт педагогічного впливу, предмет їх спільної діяльності, мета діяльності та засоби педагогічної комунікації, результати діяльності, педагогічні функції.

Функції вчителя. Освітня, виховна, розвивальна, суспільно-педагогічна функції.

Суспільні вимоги до особистості вчителя, їх взаємозв'язок із професійно значущими індивідуальними якостями вчителя.

Мета і завдання професійної підготовки вчителя. Професіограма як сукупність суспільних вимог до вчителя, перелік та опис загальнотрудових і спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання завдань професійно-педагогічної діяльності. Педагогічні вміння (гностичні, проектувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні, рефлексивні).

Прикладні вміння педагога. Професіоналізм учителя. Етапи формування професіоналізму вчителя.

Педагогічна освіта, її мета і пріоритетні завдання.

Професійно-педагогічна компетентність як мета професійної підготовки, сукупність умінь педагога – суб'єкта педагогічного впливу – особливим чином структурувати наукове і практичне знання з метою оптимального вирішення

педагогічних завдань, що впливають із певного суспільного замовлення. Засоби формування професійно-педагогічної компетентності спеціаліста. Компетентність і професіоналізм.

Поняття академічної мобільності та конкурентоспроможності фахівців.

Педагогічна творчість, професійний розвиток і самовиховання творчої індивідуальності педагога, їх зміст й організація.

Педагогічна культура. Педагогічне спілкування. Стили спілкування. Педагогічна етика та педагогічний такт.

Тема 1.5. ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС ЯК СИСТЕМА І ЦІЛІСНЕ ЯВИЩЕ.

Педагогічний процес як спеціально організована, цілеспрямована взаємодія суб'єктів освітньо-виховної діяльності, спрямованої на вирішення завдань освіти, виховання і розвитку особистості як цілісної проблеми.

Єдність і цілісність педагогічного процесу. Специфіка педагогічного процесу. Ідеї П. П. Блонського, І. Ф. Гербарта, М. О. Данилова, Г. С. Костюка, В. О. Сухомлинського про єдність і цілісність педагогічного процесу.

Русійні сили педагогічного процесу: суперечність між вимогами до вихованців та їх реальними можливостями щодо реалізації цих вимог; між складністю явищ суспільного життя і недостатністю життєвого досвіду молоді людини для їх розуміння; між стрімким потоком інформації і можливостями педагогічного процесу щодо їх сприйняття та ін.

Структура та основні компоненти педагогічного процесу: цільовий, змістовий, процесуальний, результативний, аналітико-коригувальний. Суб'єкт й об'єкт педагогічного процесу.

Характеристика основних етапів педагогічного процесу: підготовчого етапу; етапу здійснення, етапу аналізу одержаних результатів. Циклічність педагогічного процесу.

Закономірності педагогічного процесу як об'єктивні, стійкі, повторювані, необхідні і суттєві зв'язки між явищами і процесами. Зовнішні і внутрішні закономірності педагогічного процесу. Закономірність динаміки педагогічного процесу, закономірність розвитку особистості у педагогічному процесі, закономірність управління освітньо-виховним процесом, закономірність стимулювання, закономірність єдності чуттєвого, логічного і практичного у педагогічному процесі, закономірність педагогічної і пізнавальної діяльності.

Принципи педагогічного процесу як система основних вимог до освіти й виховання, дотримання яких дає змогу ефективно розв'язувати проблеми всебічного розвитку особистості. Принципи організації педагогічного процесу (гуманістичної спрямованості, зв'язок з життям, науковості, послідовності, наочності виховання і навчання, колективного характеру освіти й виховання тощо) та принципи керівництва діяльністю вихованців (єдність педагогічного керівництва та ініціативності вихованців, активності, свідомості і самодіяльності учнів, поваги до особистості дитини та вимогливості до неї, опора на позитивне, доступність та посильність, урахування вікових,

гендерних та індивідуальних особливостей учнів тощо). Взаємозв'язок і взаємозумовленість педагогічних принципів.

Тема 1.6. УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПЕДАГОГІКА.

Народна педагогіка як галузь педагогічних знань і досвіду народу, що виявляється у домінуючих у нього поглядах на мету, завдання, засоби і методи освіти й виховання. Внесок О. Духновича в розвиток української народної педагогіки.

Народна педагогіка, етнопедагогіка, народознавство (українознавство).

Історичні етапи розвитку української народної педагогіки: дохристиянські часи, княжа доба, козацька педагогіка, сімейно-побутова педагогіка українського народу XIX ст.; народна педагогіка часів українського державотворення, народна педагогіка радянських часів, народна педагогіка в незалежній Україні.

Відродження традицій народної педагогіки в сучасних умовах.

Складові народної педагогіки: родинна педагогіка, педагогічна деонтологія, педагогіка народного календаря, козацька педагогіка.

Джерела народної педагогіки: фольклорні твори, етнографічні матеріали, народні звичаї, традиції, свята та ін.

Виховний ідеал у різні періоди існування українського етносу.

Зумовленість мети освіти й виховання в народній педагогіці традиційним народним світобаченням, національною релігією, способами життєдіяльності в конкретних історичних умовах.

Принципи народної педагогіки: природовідповідність, гуманність, трудова основа, емоційність, активність дитини, систематичність, послідовність.

Засоби народної педагогіки: рідна мова, усна народна творчість, традиції, звичаї, обряди, праця, особистий приклад, ігри, іграшки тощо.

МОДУЛЬ 2. ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ.

Тема 2.1. ІСТОРІЯ ЗАРУБІЖНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ.

Освіта й виховання у первісному суспільстві, давніх цивілізаціях та античному світі. Педагогічні ідеї Сократа, Платона, Аристотеля, Демокрита. Школа та педагогічна думка у Візантії, країнах Близького Сходу. Система виховання та освіти в країнах Європи. Типи шкіл. Система рицарського виховання. Середньовічні університети. Зародження гуманістичної педагогіки. Педагогічні ідеї Ф. Рабле, Т. Кампанелли, В. де Фельтре, Е. Роттердамського. Розвиток виховання, національного шкільництва в епоху Реформації. Єзуїтське виховання, його особливості.

Педагогічна система Я. А. Коменського. Обґрунтування Я. А. Коменським принципу природовідповідності. Вікова періодизація і система шкіл. Дидактика Я. А. Коменського. Класно-урочна система. Вимоги до вчителя. Значення теорії Я. А. Коменського для сучасної школи.

Розвиток педагогічної думки у Західній Європі у XVII–XVIII. Ідеї Просвітництва (Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо). Провідні ідеї історії зарубіжної педагогіки у XVII–XIX ст. (Й. Песталоцці, Й. Герbart, А. Дістервег). Школа та педагогічна думка Західної Європи у XIX ст. – перша пол. XX ст.

Реформаторська педагогіка зарубіжних країн кінця XIX–XX ст. Концепція «педагогіки вільного виховання». Педагогічна діяльність Е. Кей. Теорія вільного виховання Г. Шаррельмана і М. Монтессорі. Вальдорфська школа Р. Штайнера. Експериментальна педагогіка Е. Меймана. Педагогіка прагматизму Д. Дьюї. Педагогіка «громадянського виховання» і «трудової школи» Г. Кершенштейнера. Педагогічна технологія С. Френе. Експериментальні школи США (У. Кілпатрік і метод проектів, К. Уошборн і Вінетка-план, Е. Паркхерст і Дальтон-план). Екзистенціалістична педагогіка і погляди Ж.-П. Сартра. Ознаки шкіл «нового» виховання. Критична педагогіка П. Фрейре.

Тема 2.2. ІСТОРІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ШКОЛИ І ПЕДАГОГІКИ.

Виховання, освіта і педагогічна думка в Київській Русі.

Розвиток шкільництва та педагогічної думки на території України у XIV – першій пол. XVII ст. Педагогічні ідеї П. Русина, І. Вишенського, К. Ставровецького, І. Борецького, П. Беринда, І. Гізеля, П. Могили, С. Полоцького, Є. Славинецького.

Школа та педагогічна думка в Україні у другій пол. XVII ст. – XVIII ст.

Ідея «сродності» (пізнання сутності та розвиток власної природи, пошук відповідної до природи життєдіяльності; пізнання своєї національної ідентичності) Г. С. Сковороди. Педагогічні ідеї Ф. Прокоповича, Я. Козельського, С. Яворського, М. Козачинського.

Освіта та педагогічна думка в Україні у першій пол. – середині XIX ст. (І. Богданович, О. Духнович, М. Пирогов).

Ідея «народолюб'я і людяності» в педагогічній концепції О. Духновича, природовідповідні основи його дидактики.

Педагогічна система засновника класичної вітчизняної педагогіки К. Ушинського.

Освіта та педагогічна думка в Україні у другій пол. XIX ст. (М. Драгоманов, Б. Грінченко, Х. Алчевська, П. Грабовський, І. Франко, Л. Українка).

Розвиток української національної школи та педагогічної думки за часів УНР, Директорії, гетьманства П. Скоропадського. (С. Русова, І. Огієнко, М. Грушевський, Г. Лубенець).

Основні етапи розвитку української освіти та педагогічної думки в радянський період. Вплив на розвиток вітчизняної педагогічної думки та шкільної практики педагогічних ідей і діяльності П. Блонського і С. Шацького.

Педагогічні системи видатних вітчизняних педагогів XX ст.: В. Сухомлинський, Г. Ващенко, О. Захаренко.

Розвиток освіти, школи й педагогічної думки в Україні у 50-90-их рр. XX ст. Розвиток педагогічних інновацій в Україні у другій половині XX століття.

Освіта в Україні на сучасному етапі духовного та національного відродження.

МОДУЛЬ 3. ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА.

Тема 3.1. ПОРІВНЯЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЯК ГАЛУЗЬ НАУКОВИХ ЗНАНЬ.

Предмет порівняльної педагогіки. Її завдання та методи дослідження.

Основні історичні етапи розвитку порівняльної педагогіки.

I-й – класичний (передісторичний) період розвитку порівняльної педагогіки: з давніх часів до XIX століття. II-й – період запозичень (описовий) – XIX століття. М. А. Жюльєн Паризький – засновник порівняльної педагогіки як окремої галузі знань. III-й – період початку наукових досліджень у галузі порівняльної педагогіки – з початку XX століття до другої світової війни. IV-й період – період активізації методологічних досліджень з порівняльної педагогіки – 50-80-ті рр. XX ст. Створення національних, регіональних та всесвітнього товариств з порівняльної педагогіки. Активізація вітчизняних досліджень в галузі порівняльної педагогіки. V-й – період глобалізації освіти та інтернаціоналізації освітнього простору.

Особливості порівняльно-педагогічних досліджень в умовах інформаційного суспільства та глобалізації просторового поля порівняльної педагогіки.

ТЕМА 3.2. ПРОВІДНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.

Провідні виміри впливу на розвиток освіти в кінці ХХ – на початку ХХІ ст.: а) економічний вимір. Освіта в умовах економіки знань; б) соціально-політичний вимір. Освіта в умовах переходу від держави суцільного благоденства до малої держави. в) соціальний вимір. Освіта в умовах «соціально токсичного середовища», поглиблення соціального розмежування суспільства, подовження термінів обов'язкового навчання; г) демографічний вимір. Освіта в умовах падіння рівня народжуваності (серед білого населення розвинутих країн) та диверсифікації освітніх потреб населення; д) інформаційно-технологічний вимір. Освіта в умовах розвитку дистанційної освіти та зростання «інформаційної прірви» між багатими і бідними; е) макро-освітній вимір. Освіта в умовах інтернаціоналізації освітньої політики; є) соціально-освітній вимір. Освіта в умовах зростання зацікавленості широких верств суспільства у наслідках діяльності освітньої системи, розвитку відкритості та публічного характеру освітньої політики; ж) професійно-освітній вимір. Освіта в умовах суттєвих трансформацій професійної місії вчителя.

Глобалізація як чинник впливу на розвиток освіти: а) політичний аспект; б) економічний аспект; в) культурний аспект.

Тема 3.3. СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОСВІТНІХ СИСТЕМ В СУЧАСНОМУ СВІТІ.

Неперервність як провідний принцип побудови освітніх систем. Нова парадигма грамотності в суспільстві знань. Тенденції розвитку системи дошкільного виховання.

Особливості реформаційних процесів на етапі початкового навчання. Глобальні перспективи розвитку базової освіти.

Середня освіта: сучасний стан та перспективи розвитку. Місце та роль приватних закладів освіти в сучасних освітніх системах.

Основні напрями розвитку систем середньої професійної освіти.

Тенденції розвитку систем вищої освіти.

Провідні напрями та стратегії розвитку педагогічної освіти.

Освіта дорослих в сучасному світі.

Тема 3.4. БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС ЯК ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Мотивація розвитку та ідеологічні основи інтернаціоналізації освіти в сучасному світі. Побудова Європейського простору вищої освіти (ЄПВО).

Етапи розвитку Болонського процесу. Змістові характеристики Болонського процесу: а) введення двоциклового навчання у ЗВО; б) запровадження системи ECTS; в) контроль якості освіти; г) розширення мобільності; д) забезпечення працевлаштування випускників ЗВО; е) забезпечення привабливості європейської системи вищої освіти.

Етапи та тенденції трансформації системи вищої освіти України в контексті Болонського процесу.

МОДУЛЬ 4. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.

Тема 4.1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.

Основні категорії професійної педагогіки, їх характеристика. Педагогіка вищої школи, її завдання та функції.

Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту), етапи його впровадження у практику й організаційно-педагогічні засади ступеневої освіти в Україні.

Розвиток системи професійної освіти. Особливості професійної освіти.

Закони професійної освіти. Проблеми професійної освіти. Структура закладів професійної освіти.

Стандартизація змісту професійно-технічної та вищої освіти. Управління закладами освіти. Удосконалення освітньо-виховного процесу у закладах освіти. Психологічні аспекти підготовки бакалаврів і магістрів у класичних університетах та інших закладах вищої освіти. Формування особистості майбутнього фахівця у класичних університетах та інших закладах вищої освіти.

Професійні стандарти «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»; «Вчитель закладу загальної середньої освіти»; «Вчитель із початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (2020).

Тема 4.2. НЕПЕРЕРВНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА.

Неперервна освіта як філософська і педагогічна категорія. Організаційно-педагогічні засади ступеневої освіти в Україні. Тенденції розвитку неперервної освіти в Україні. Неперервна освіта як світова тенденція. Світові тенденції в організації неперервної освіти. Ступенева освіта та шляхи її впровадження в практику.

Система освіти України. Вища освіта. Післядипломна освіта. Дистанційна освіта. Дуальна освіта. Самоосвіта. Освіта дорослих. Андрагогіка як наука про освіту дорослих. Професійне навчання на виробництві. Соціально-терапевтична функція вищої освіти як фактор забезпечення здоров'я суспільства. Акмеологія професійної освіти в контексті методології сучасної науки. Наступність у діяльності закладів освіти.

Тема 4.3. МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.

Процес навчання як цілісна система освітньо-виховного процесу. Сутність освітнього процесу у ЗПТО, ЗВО, інститутах післядипломної освіти. Центри зайнятості.

Студент як суб'єкт освітньо-виховного процесу. Навчальний час студента. Права та обов'язки студентів. Інтеграція навчальної і наукової діяльності. Базовий і варіативний компоненти у змісті освіти. Технологія освітнього процесу у закладах вищої освіти. Оцінка якості проведення навчальних занять. Планування діяльності викладача та студентів на лекційних і практичних заняттях. Характеристика навчальних планів,

програм, посібників і підручників.

Тема 4.5. ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.

Професіоналізм педагога як акмеологічний синтез «тріади» його компонентів. Робочий час викладача. Права та обов'язки викладачів. Обліково-звітні документи з навчальної і навчально-методичної роботи. Зміст діяльності викладача в освітньому процесі. Роль викладача в якійсній підготовці фахівців різних галузей. Функції викладача. Планування діяльності викладача та студентів на лекційних і практичних заняттях. Поняття «педагогічна майстерність» викладача, її вплив на результат навчання студентів. Види та цілі спілкування педагога зі студентами. Роль спілкування викладача зі студентами в освітньо-виховному процесі. Професіограма педагога.

МОДУЛЬ 5. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ.

ТЕМА 5.1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИХОВАННЯ.

Процес виховання, його специфіка, компоненти і рушійні сили, мотиви виховання. Поняття мети виховання. Етапи процесу виховання. Управління процесом виховання. Самовиховання: суть, умови, етапи, прийоми. Перевиховання: суть, функції, етапи, принципи. Результати процесу виховання. Напрями підвищення ефективності процесу виховання.

Основні закономірності процесу виховання. Принципи виховання, їх характеристика.

Тема 5.2. ЗМІСТ ВИХОВАННЯ, НАПРЯМИ ВИХОВАННЯ.

Основні напрями виховання. Розумове виховання: завдання, засоби, методи; види мислення. Формування наукового світогляду. Моральне виховання: завдання, зміст, форми, засоби. Виховання моральної свідомості та громадянської відповідальності, національної гідності та менталітету, дисциплінованості. Патріотичне виховання. Інтернаціональне виховання. Гендерне виховання. Екологічне виховання. Правове виховання. Виховання несприйнятливості до наркогенних речовин. Трудове виховання, завдання, принципи, форми, засоби, методи трудового виховання. Зв'язок трудового виховання з політехнічною освітою й економічним вихованням. Професійна орієнтація молоді. Естетичне виховання: місце, роль, зміст, форми, засоби і форми. Фізичне виховання: суть, напрями, засоби, форми. Здоров'я людини – запорука її життєвого успіху.

Тема 5.3. МЕТОДИ ВИХОВАННЯ. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ВИХОВНОЇ РОБОТИ.

Поняття методу, прийому і засобу виховання. Класифікація методів виховання. Характеристика основних груп методів виховання. Педагогічні умови вибору й використання методів виховання.

Поняття про позакласну і позашкільну виховну роботу. Форми виховної роботи як композиційна побудова виховного процесу. Функції форм виховної роботи: організаторська, регулююча, інформаційна.

Різноманітність форм виховної роботи. Класифікація форм виховної роботи за цільовим спрямуванням та позицією учасників виховного процесу: ігри, заходи, справи.

Інноваційні форми виховної роботи як результат спільної творчої діяльності педагогів, вихованців, батьківської громадськості. Приклади інноваційних форм виховної роботи.

Поняття про виховний захід, його ознаки (організаторська роль вихователя, виконавчо-спостережлива позиція вихованців). Вимоги до організації та проведення виховного заходу, його структура та зміст.

Поняття про виховну справу (колективну творчу справу) як форму організації і здійснення конкретної діяльності вихованців. Специфіка, складові ознаки колективної творчої діяльності. Етапи підготовки і проведення колективної справи.

Класифікація форм колективної творчої діяльності. Багатоваріантність форм та необхідність їх постійного оновлення.

Тема 5.4. СУСПІЛЬНІ ІНСТИТУТИ ВИХОВАННЯ. МІСЦЕ І РОЛЬ СІМ'Ї У ВИХОВАННІ

Суспільні інститути як відносно стійкі моделі поведінки людей та організацій, що історично склалися у певній сфері життєдіяльності суспільства: сім'я, церква, школа, громадські дитячі та молодіжні організації, заклади позашкільної освіти.

Заклади позашкільної освіти: палаци, будинки, станції, клуби і центри дитячої творчості, дитячо-юнацькі спортивні школи, студії, бібліотеки, оздоровчі та інші заклади. Види діяльності закладу позашкільної освіти.

Роль сім'ї в духовному, економічному, соціальному розвитку суспільства. Основні виховні функції сучасної сім'ї. Виховний ідеал української сім'ї. Принципи сімейного виховання. Зміст сімейного виховання. Методи сімейного виховання. Традиції і народні звичаї у сімейному вихованні.

Провідні завдання співпраці класного керівника з батьками вихованців. Педагогічна освіта батьків. Батьківські збори. Педагогічні вимоги до організації і проведення батьківських зборів.

ТЕМА 5.5. ПЕДАГОГІЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КЕРІВНИКА.

Основні напрями діяльності і пріоритетні завдання сучасного класного керівника. Організація діяльності, права та обов'язки класного керівника.

Форми і методи роботи класного керівника. Робота вихователя з батьками вихованців. Форми співпраці класного керівника з батьками вихованців. Планування виховної роботи. Вимоги до плану виховної роботи. Структура плану роботи класного керівника.

Педагогічна діагностика в роботі класного керівника. Методи педагогічної діагностики. Методика вивчення учнів та учнівського колективу (мета, завдання, вимоги до вибору методів, обробка результатів). Поняття про вихованість учнів, критерії вихованості, рівень вихованості.

МОДУЛЬ 6. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ.

Тема 6.1. СУТЬ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ. ФУНКЦІЇ ДИДАКТИКИ.

Сутність і завдання дидактики. Предмет і категорії дидактики. Функції дидактики. Дидактичні системи. Типи і види навчання. Навчально-пізнавальна діяльність. Мотивація до навчально-пізнавальної діяльності. Оптимізація та інтенсифікація процесу навчання.

Тема 6.2. ПРОЦЕС НАВЧАННЯ, ЙОГО ЗАВДАННЯ І СТРУКТУРА.

Процес навчання: сутність, складники, компоненти, методологічні засади, функції. Наукові основи змісту освіти та їх удосконалення. Документи, що визначають зміст освіти (навчальні плани, програми, підручники, навчальні посібники). Поняття: знання, уміння, навички, здібності. Структура процесу навчання і відображення у ній характеру навчально-пізнавальної діяльності учнів. Визначення цільового компоненту навчання. Формування потреб в оволодінні знаннями та мотивів учіння. Поняття про рушійні сили процесу учіння.

Регулювання і контроль за ходом навчально-пізнавальної діяльності.

Перспективи розвитку змісту навчання у сучасній школі.

Тема 6.3. ДИДАКТИЧНІ ЗАКОНОМІРНОСТІ І ПРИНЦИПИ НАВЧАННЯ.

Закономірності навчання: сутність, структура. Поняття принципу і правила навчання. Структура принципів навчання. Характеристика основних принципів навчання: цілеспрямованості, зв'язку з життям і практикою, науковості і доступності, систематичності і послідовності, свідомості, самодіяльності, активності, творчості, поєднання поваги і вимогливості, педагогічного оптимізму, виховання і навчання в колективі, поєднання виховання і навчання з продуктивною працею, зворотного зв'язку, оптимізації, інтенсифікації, комплексності. Об'єктивні закони і закономірності, якими кожен з цих принципів зумовлений. Правила педагогічної діяльності, зумовлені цими принципами.

Тема 6.4. МЕТОДИ І ЗАСОБИ НАВЧАННЯ. ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ І ЇХ РОЗВИТОК У ДИДАКТИЦІ.

Сутність методів, прийомів і засобів навчання. Класифікація методів навчання. Характеристика методів навчання на основі зовнішніх форм їх прояву. Характеристика методів навчання на основі їх внутрішньої логічної сторони. Характеристика методів навчання на основі внутрішнього логічного шляху засвоєння знань учнями. Критерії вибору методів навчання. Засоби навчання.

Форми організації навчання. Види і типи педагогічних систем. Форми організації навчання, їх становлення. Класно-урочна форма навчання в її історичному розвитку. Позаурочні форми навчання. Вимоги до сучасного уроку. Типи уроків, їх структура. Підготовка вчителя до уроку. Педагогічний аналіз уроку. Сучасні форми навчання.

Самостійна робота учнів та умови педагогічного керівництва нею.

Тема 6.5. КОНТРОЛЬ, ПЕРЕВІРКА ТА ОЦІНКА ЗНАНЬ.

Значення, функції та об'єкт контролю. Види контролю знань. Методи контролю. Аналіз причин неуспішності учнів. Дидактичні засоби боротьби з невдачами у навчанні. Проблеми оцінки знань учнів. Перспективи тестової перевірки знань учнів. Рейтингова система оцінювання освітньої діяльності учнів. Правила і техніка контролю успішності.

ТЕМА 6.6. УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ.

Педагогічний менеджмент. Заклади середньої освіти в системі неперервної освіти в Україні. Правові, організаційні та фінансові засади ЗСО у законах «Про освіту», «Про загальну середню освіту», концепції «Нова українська школа». Навчальні плани, програми, стандарти змісту загальної освіти в різних типах шкіл.

Принципи управління освітою та школою. Управлінські органи у школі. Конференція колективу закладу освіти як вищий орган самоврядування у школі.

Планування та облік роботи школи. Вимоги до планування. Види планування.

Інспектування закладу середньої освіти. Види інспектування: фронтальне, вибіркове, тематичне.

Форми контролю. Методи контролю. Види освітнього моніторингу.

Значення методичної роботи для підвищення рівня професійної підготовки вчителя. Напрями методичної роботи. Організаційні форми внутрішньої методичної роботи закладу освіти. Нетрадиційні організаційні форми і методи методичної роботи.

Підвищення кваліфікації та атестація педагогічних працівників. Особливості діяльності інститутів післядипломної освіти. Форми підвищення кваліфікації вчителів, вихователів.

Атестація педагогічних працівників. Кваліфікаційні категорії:

спеціалісти, спеціалісти II категорії, спеціалісти I категорії, спеціалісти вищої категорії. Педагогічне звання: старший учитель, учитель-методист, педагог-організатор, методист.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ:

1. Педагогіка як наука. Об'єкт, предмет та завдання педагогіки.
2. Основні педагогічні поняття. Джерела педагогіки. Зв'язок педагогіки з іншими науками.
3. Методологія педагогіки. Сутність й етапи педагогічного дослідження.
4. Методи педагогічних досліджень.
5. Поняття про особистість, її розвиток та формування. Основні теорії розвитку особистості. Соціалізація особистості.
6. Вікові етапи в розвитку особистості. Акселерація та ретардація.
7. Поняття про педагогічний процес, його рушійні сили, учасники та взаємодія між ними. Цілі і структура педагогічного процесу.
8. Основні етапи педагогічного процесу. Закономірності та принципи педагогічного процесу.
9. Дидактика як наука, її предмет та завдання. Дидактичні концепції. Основні педагогічні напрями.
10. Процес навчання як дидактична система, його компоненти. Функції процесу навчання.
11. Внутрішній процес засвоєння знань та його структура.
12. Поняття змісту освіти. Державні стандарти освіти та навчальні плани сучасної школи.
13. Сучасні вимоги до побудови змісту освіти. Навчальні програми сучасної школи, підручники та навчальні посібники.
14. Закономірності процесу навчання, характеристика основних принципів навчання.
15. Поняття про методи навчання, їхня структура та функції. Класифікація методів навчання.
16. Самостійна робота учнів. Її види та особливості організації.
17. Засоби навчання, їх класифікація. Фактори та умови оптимального вибору засобів і методів навчання вчителем. Характеристика основних засобів навчання.
18. Поняття про форми організації навчання. Урок як основна форма організації навчання у школі, його типи. Вимоги до уроку.
19. Типи і структура уроку. Нестандартні уроки, їх характеристика. Підготовка вчителя до уроку.
20. Сутність, функції та види контролю. Особливості контролю у сучасній школі. Методи і форми контролю за навчально-пізнавальною діяльністю учнів.
21. Оцінка результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів та вимоги до оцінювання.
22. Процес виховання, його зміст, структура і рушійні сили. Специфіка процесу виховання. Етапи процесу виховання.
23. Мета, завдання і зміст розумового виховання та формування наукового світогляду школярів.

24. Мета, завдання і зміст національно-патріотичного виховання школярів.
25. Мета, завдання і зміст морального, правового та естетичного виховання школярів.
26. Мета, завдання і зміст трудового, економічного та екологічного виховання школярів.
27. Мета, завдання і зміст фізичного, гендерного та превентивного виховання школярів.
28. Самовиховання: сутність, умови, етапи. Методи самовиховання.
29. Результати процесу виховання, діагностика рівня вихованості.
30. Закономірності та принципи виховання.
31. Методи, прийоми і засоби виховання. Вибір методів виховання.
32. Позакласна та позашкільна виховна робота.
33. Масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи.
34. Колективні творчі справи. Вивчення ефективності й аналіз форм виховної роботи.
35. Заклади позашкільної освіти в системі освіти і виховання.
36. Поняття соціальної групи і колективу. Сутність, ознаки, функції і структура колективу. Діалектика розвитку колективу.
37. Класний керівник як організатор виховного процесу. Напрями і зміст діяльності класного керівника.
38. Сім'я як соціально-педагогічне середовище. Особливості й перспективи розвитку сучасної сім'ї. Основні умови та напрями виховання дітей у сім'ї.
39. Інноваційні тенденції розвитку сучасної освіти. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності. Структура готовності.
40. Технологія як наука про майстерність, сутність педагогічної технології, її головні ознаки. Педагогічні технології, їх загальна характеристика.
41. Принципи та структура управління освітою. Інспектування закладу загальної освіти.
42. Планування та облік роботи школи. Поняття про педагогічний менеджмент. Моніторинг в освіті.
43. Поняття про методичну роботу. Підвищення кваліфікації та атестація педагогічних працівників. Поняття про інноваційну спрямованість педагогічної діяльності.
44. Предмет і завдання історії педагогіки. Виникнення освіти й виховання.
45. Особливості систем освіти й виховання в Давньому світі.
46. Освітньо-виховна практика та педагогічна думка у Західній Європі в епоху Середньовіччя та Відродження.
47. Педагогічна система Я.-А. Коменського.
48. Система «вільного виховання» Ж.-Ж. Руссо.
49. Педагогічна діяльність Й.-Г. Песталоцці.
50. Педагогічні погляди Ф. Дістервега та Й. Гербарта.

51. Реформаторська педагогіка кінця XIX – початку XX століття: основні теорії, напрями і тенденції (теоретичний аспект).
52. Рух «нового виховання» в Західній Європі кінця XIX – початку XX століття (практичний аспект).
53. Педагогічні погляди Дж. Дьюї та їх вплив на українську школу.
54. Традиції вальдорфської школи Р. Штайнера і їхнє сучасне продовження.
55. Школа й педагогіка Київської Русі. Перші педагогічні пам'ятки.
56. Школа в Україні в епоху українського відродження (XVI–XVIII століття).
57. Розвиток вищої освіти. Вклад Острозької академії в українську педагогічну культуру. в управлінні освітою розвинених країн.
58. Козацька педагогіка. Українська педагогіка етапу українського відродження (XVI–XVIII століття): М. Смотрицький, П. Беринда, І. Галятовський, Є. Славинецький, С. Полоцький, Ф. Прокопович.
59. Педагогічні ідеї Г. Сковороди.
60. Особливості шкільної системи другої половини XVIII століття на Лівобережній, Правобережній Україні та Закарпатті.
61. Школа й педагогічна думка в Україні в першій половині XIX століття (О. Духнович, Т. Шевченко, П. Куліш, М. Костомаров).
62. Педагогічна система К. Д. Ушинського.
63. Стан освіти та громадсько-педагогічні рухи в Україні в другій половині XIX століття.
64. Освітньо-педагогічна та просвітницька діяльність М. Пирогова, М. Корфа, Х. Алчевської.
65. Ідеї національної освіти і виховання в Україні другої половини XIX століття (М. Драгоманов, М. Грушевський).
66. Характеристика системи освіти на початку XX століття. Діяльність «Просвіт». Освітньо-педагогічні ідеї І. Франка, Л. Українки, Т. Лубенця.
67. Національна школа і педагогіка в Українській Народній Республіці. Педагогічна діяльність І. Огієнка, С. Русової, Г. Ващенко.
68. Українське шкільництво і педагогіка 1917–1920 рр.
69. Українське шкільництво і педагогіка 20-30-х рр. XX століття.
70. Розвиток українського шкільництва й освіти в 40–60-і роки XX століття.
71. Педагогічна діяльність видатного українського педагога В. О. Сухомлинського.
72. Школа і педагогіка в 70–90-і роки XX століття. Педагогічне новаторство.
73. Розвиток педагогічної думки та системи освіти в Україні на сучасному етапі.
74. Порівняльна педагогіка як галузь педагогічної науки. Предмет порівняльної педагогіки, завдання та методи дослідження.

75. Сучасний стан та перспективи розвитку освіти у провідних розвинутих країнах та Україні (США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Японія).
76. Загальні тенденції реформування сучасних світових освітніх систем.
77. Початкова школа: сучасний стан та перспективи реформування у різних країнах світу.
78. Особливості реформування середньої освіти в розвинених країнах світу.
79. Характеристика моделей європейської школи. Приватні заклади освіти в країнах Заходу. Проблеми стандартизації освіти в провідних зарубіжних країнах.
80. Провідні концептуальні засади розвитку освіти кінця ХХ – початку ХХІ століття за кордоном. Тенденції розвитку системи вищої освіти та освіти дорослих за кордоном.
81. Альтернативні заклади освіти у країнах Заходу ХХ–ХХІ ст.
82. Сучасний вчитель – вимоги до нього й завдання діяльності. Творчість та педагогічна майстерність вчителя.
83. Педагогічна компетентність та її складові: гуманістична спрямованість особистості вчителя, педагогічна компетентність, педагогічні здібності, педагогічна техніка, педагогічна культура.
84. Підготовка і професійне становлення педагога. Педагогічна підготовка у закладах вищої освіти. Вимоги до знань, умінь та особистості вчителя.
85. Державна політика в сфері освіти крізь призму нормативно-правових актів.
86. Професійна (професійно-технічна) освіта. Політехнічні основи професійно-технічної освіти.
87. Інклюзивна освіта. Особливості організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами.
88. Державні та галузеві стандарти освіти: сутність та юридична основа.
89. Концепція «Нова українська школа» – стратегія реформування освіти в Україні.
90. Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Ключові компетентності, сутнісні ознаки компетентності.

ДОСЛІДНИЦЬКА ПРОПОЗИЦІЯ

Дослідницька пропозиція – це авторський науковий текст обсягом 5-8 сторінок друкованого тексту, підготовлений вступником до аспірантури, в якому обґрунтовується тема майбутнього дисертаційного дослідження, його актуальність, стан розробки у вітчизняній та зарубіжній науці, можливі напрями розв’язання поставлених завдань тощо.

Дослідницька пропозиція має містити наступні структурні частини, кожна повинна бути виокремлена в тексті:

Титульний аркуш.

Вступ (формулювання наукової проблеми, актуальність тематики).

Тут розкривається проблема, на вирішення якої спрямована робота та обґрунтовується її актуальність. Цей розділ характеризує ступінь ознайомлення вступника з поставленою проблемою та демонструє його вміння визначати напрями наукового дослідження, що є актуальними для відповідної галузі науки.

Стан розробки у вітчизняній та зарубіжній науці, виділення невирішених аспектів обраної проблематики.

Тут наводиться стан розробки проблеми у роботах вітчизняних та зарубіжних учених, на які робляться відповідні посилання. Цей розділ засвідчує здатність вступника здійснювати пошук і критичний аналіз наукової літератури, робити коректні посилання на першоджерела, уникати проявів плагіату.

Методологія дослідження.

Тут визначаються мета, завдання, об’єкт та предмет дослідження; формулюється (за потреби) дослідницька гіпотеза щодо можливих напрямів розв’язання поставлених завдань; визначаються методи дослідження. Мета і завдання визначаються на основі актуальності обраної теми та з визначенням кінцевого результату роботи. Сукупність усіх завдань має дати уявлення про комплекс дій, які необхідно виконати для досягнення мети. Методи дослідження являють собою сукупність методів, які планується застосувати у

вирішенні дослідницьких задач. Цей розділ демонструє володіння вступником методологічним апаратом в обраній науковій сфері, засвідчує його ознайомлення з сучасними методами досліджень та показує вміння формулювати мету і завдання дослідження, а також знаходити оптимальні шляхи щодо їх вирішення.

Джерельна база дослідження.

Огляд джерел, з якими автор працював, їхня систематизація, корисність, доступність, ставлення вступника до їх змісту.

Очікувані результати дослідження.

Тут висвітлюється, які результати дослідження планується отримати при вирішенні кожного із завдань дослідження. Визначається передбачувана наукова новизна та практичне значення роботи. У цьому розділі вступник має продемонструвати свої прогностичні властивості, вміння зосередитися на можливостях практичного застосування передбачуваних результатів дослідження.

Список використаних джерел.

Цей розділ засвідчує вміння вступника застосовувати обраний стиль оформлення наукових джерел, а також дає змогу отримати уявлення про особливості його наукового пошуку (якість літератури, її географія, часові межі).

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ФАХОВОГО ІСПИТУ

Прийом й оцінювання фахового іспиту проводиться відповідно до вимог чинного законодавства, нормативних документів Міністерства освіти і науки України.

Іспит відбувається відповідно до затвердженої програми іспиту за білетами у формі співбесіди. Для підготовки відповіді здобувач використовує екзаменаційні листи, які після іспиту зберігаються упродовж року в науковій частині.

Оцінювання відповідей здобувачів проводиться за існуючими сталими вимогами і нормами, а також з урахуванням:

- здатності мислити науково-педагогічними категоріями;
- об'єктивності «бачення» закономірностей і своєрідності розвитку світової, вітчизняної, регіональної освіти;
- сформованості науково-педагогічного стилю мислення особистості;
- вміння оцінювати плідні педагогічні ідеї, об'єктивність та неупередженість, розкріпаченість від ідеологічних нашарувань її суджень;
- схильності до наукової і педагогічної творчості.

Здобувач на іспиті повинен розкрити зміст основних питань білета, додаткових питань і при цьому продемонструвати:

- знання першоджерел та вміння їх аналізувати, використовувати їхні ідеї при аналізі педагогічних проблем;
- володіння змістом педагогічних принципів та категорій, вміння оперувати ними при викладанні теоретичного матеріалу;
- уміння демонструвати та аргументувати свою власну думку;
- здатність до проведення самостійних наукових досліджень в обраній галузі науки.

Фаховий іспит для здобувачів третього (науково-освітнього) рівня вищої освіти за освітньо-науковою програмою спеціальності «Освітні, педагогічні науки» галузі знань «Освіта» здійснюється за принципом рейтингової системи. Загальний рейтинговий бал виставляється як середнє арифметичне із загальнотеоретичних питань та дослідницької пропозиції. Максимальна можлива оцінка, відповідно до перелічених критеріїв, складає 200 балів. Загальна система рейтингових балів змістових блоків фахового іспиту представлена в табл. 1.

Таблиця 1

Розрахунок загального рейтингового балу

Змістові блоки фахового іспиту	Оцінка у (балах)
Загальнотеоретичні питання	200
Дослідницька пропозиція	200
Загальний рейтинговий бал виставляється як середнє арифметичне із загальнотеоретичних питань та дослідницької пропозиції	200

2.1. Критерії оцінювання відповідей із загальнотеоретичних питань фахового іспиту

Максимальна оцінка за відповіді на загальнотеоретичні питання фахового іспиту складає 200 балів. Критерії оцінювання відповідей на загальнотеоретичні питання представлені у табл.2.

Таблиця 2

Загальні критерії оцінювання відповідей із загальнотеоретичних питань

№	Критерії оцінювання	Оцінка (у балах)
1	Відповідь, яка виявляє всебічне й глибоке знання матеріалу з кожного екзаменаційного запитання, у тому числі ґрунтовні знання першоджерел. Ця оцінка передбачає також вільну орієнтацію здобувача у сучасній освітній проблематиці, системне бачення шляхів розв'язання актуальних проблем освіти. Відповіді на всі питання білета, додаткові запитання характеризуються повнотою,	180-200 (відмінно)
2	Здобувач продемонстрував належний рівень володіння знаннями з кожного екзаменаційного запитання, але відповіді на питання не є повними, вичерпними та аргументованими.	150-179 (добре)
3	Здобувач виявив поверхові, фрагментарні знання, недостатнє володіння понятійним апаратом, відсутність цілісності знань, частково знає основні літературні джерела	100-149 (задовільно)
4	Відповідь здобувача свідчить про низький рівень володіння обсягом і змістом понятійного апарату, фрагментарність знань із теорії освіти. Вступник допускає суттєві помилки в характеристиці освітніх явищ, фактів.	0-99 (незадовільно)

2.2. Критерії оцінювання результатів дослідницької пропозиції

Оцінювання дослідницької пропозиції відбувається на фаховому іспиті зі спеціальності як його складова.

Максимальна оцінка за дослідницьку пропозицію складає 200 балів. Критерії оцінювання результатів дослідницької пропозиції представлені у табл. 3.

Таблиця 3

№	Критерії оцінювання	Оцінка (у балах)
1	Абітурієнт виявив високий рівень концептуальних, теоретичних і методологічних знань. Відповіді абітурієнта засвідчують здатність до аналізу й інтерпретації обраного предмета дослідження, відмінне володіння навичками логічного і послідовного викладу та його мовностилістичного оформлення.	180-200 (відмінно)
2	Відповіді абітурієнта засвідчують у цілому високий рівень концептуальних, теоретичних і методологічних знань, здатність до їх аналізу та інтерпретації, належне володіння навичками логічного і послідовного викладу та його мовностилістичного оформлення.	150-179 (добре)
3	Відповіді абітурієнта засвідчують задовільний рівень концептуальних, теоретичних і методологічних знань і здатності до їх засвоєння та інтерпретації, а також достатнє володіння навичками логічного і послідовного викладу та його мовностилістичного оформлення.	100-149 (задовільно)
4	Абітурієнт не надав правильної та повної відповіді на жодне питання. Відповіді абітурієнта засвідчують незадовільний рівень засвоєння програмного матеріалу і здатності до його засвоєння та інтерпретації, недостатнє володіння навичками логічного і послідовного викладу та його мовностилістичного оформлення.	0-99 (незадовільно)

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка. Київ: Академвидав. 2014. 312 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка. Схеми, таблиці, коментарі. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 208 с.
3. Березюк О. С., Власенко О. М. Дидактика: теорія і практика. Навчально-методичний посібник для студентів гуманітарних факультетів. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 255 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник. Київ: Либідь, 2008. 848 с.
5. Васюк О. В. Порівняльна педагогіка : підруч. Київ – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2016. 408 с.
6. Вишневський О. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навч. посіб. Київ: Знання, 2008. 566 с.
7. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підручник Київ: ЦНЛ. 2018. 384 с.
8. Волкова Н. П. Педагогіка: навч. посібник. 4-е вид. Київ: Академвидав, 2012. 616 с.
9. Головенкін В. П. Педагогіка вищої школи [Електронний ресурс] : підручник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : КПШ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 290 с.
10. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження. Методологічні поради молодим науковцям. Київ – Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. 278 с.
11. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. 2-ге вид., доповн. й виправл. Рівне : Волин. обереги, 2011. 519 с.
12. Гупан Н. М. Українська історіографія історії педагогіки. Київ : А.П.Н., 2002. 224 с.
13. Джаман Т. В. Історія педагогіки України. Київ: Новий світ-2000, 2020. 288 с.
14. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології [Текст] : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 304 с.
15. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень; Акад. пед. наук України. Київ : Юрінком Інтер, 2021. 1044 с.
16. Енциклопедія позашкільної освіти [Текст] / [голов. ред. Г. П. Пустовіт]; Рівнен. держ. гуманітар. ун-т, Наук.-метод. центр інновац. технологій вихов. процесу НАПН України, Рівнен. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти. Рівне : Зень О. [вид.], 2017. 525 с.
17. Зайченко І. В. Педагогіка: підручник. 3-е вид. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. 608 с.
18. Зайченко І. В. Теорія і методика професійного навчання. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. 580 с.
19. Калашнікова Л. М., Жерновникова О. А. Педагогіка вищої школи у схемах і таблицях : навчальний посібник. Харків, 2016. 260 с.
20. Каплінський В. Методика викладання у вищій школі. Київ: КНТ. 2017. 225 с.

21. Капська А. Соціальна педагогіка. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 488 с.
22. Кодлюк Я. П. Дидактика початкової школи: практик. курс. Тернопіль: Астон, 2013. 160 с.
23. Козловський Ю., Дольнікова Л. Педагогіка. Львів: Львівська політехніка. 2018. 232 с.
24. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2013. 566 с.
25. Конвенція ООН про права дитини (редакція зі змінами, схваленими резолюцією 50/155 Генеральної Асамблеї ООН від 21 грудня 1995 року). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
26. Конституція України. Київ, 1996. 56 с.
27. Концепція «Нова українська школа». Київ, 2016. 40 с.
28. Концепція «Сім'я і родинне виховання», (2016). Режим доступу на: URL: studwood.ru/2122395/pedagogika/simya_rodinne_vihovannya_kontseptsiya
29. Левківський М. В. Пащенко Д.І. Історія педагогіки : навч.-метод. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 380 с.
30. Максименко В. П. Дидактика: курс лекцій: Навч. посіб. Хмельницький: ХмЦНП, 2013. 222 с.
31. Малихін А. О. Історія педагогіки в схемах, таблицях, ілюстраціях. Харків: ПромАрт, 2019. 324 с.
32. Маценко Л. М. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Вид. 3-тє, доп., перероб. Київ : ЦП «Компринт», 2019. 319 с.
33. Методологія науково-педагогічних досліджень [Текст] : підручник для магістрів спец. «Педагогіка вищої школи» / С. О. Сисоєва, Т. Є. Кристопчук; дар. С. О. Сисоєва. Рівне : Волинські обереги, 2013. 359 с.
34. Мосіяшенко В. А., Курок О. І., Задорожна Л. В. Історія педагогіки України в особах. Київ : «Видавничий Дім «Ін Юре», 2015. 266 с.
35. Національний освітньо-науковий глосарій. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 524 с.
36. Нова українська школа: poradnik для вчителя / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
37. Основи педагогічної майстерності та етика викладача вашої школи : [підручник для студентів вищих навчальних закладів] / І. В. Зайченко, В. М. Теслюк, А. А. Каленський. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. 484 с.
38. Пальчевський С. С. Педагогіка: навч. посіб. 3-є вид. Київ: Каравела, 2018. 496 с.
39. Пащенко М., Красноштан І. Педагогіка. Київ: Центр навчальної літератури. 2019. 228 с.
40. Порівняльна педагогіка: методологічні орієнтири українських компаративістів: хрестоматія / [авторський колектив]. Київ : Педагогічна думка, 2015. 176 с.
41. Про вищу освіту: Закон України із змінами, внесеними згідно із Законами URL: <https://zakon.help/law/1556-VII/edition01.01.2019/>

42. Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах : Наказ Міністерства освіти і науки України № 641 від 16 червня 2015 року. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/
43. Про освіту: Закон України із змінами, внесеними згідно із Законами. № 392-IX від 18.12.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>
44. Про позашкільну освіту : Закон України (зі змінами 2018 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1841-14>
45. Про професійну (професійно-технічну) освіту : Закон України №103/98-ВР від 01.01.2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>
46. Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні : розпорядження кабінету міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80?lang=ru>
47. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник. Київ: Грамота, 2013. 504 с.
48. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) / Європейська асоціація забезпечення якості вищої освіти. Київ: ТОВ «ЦС», 2015. 32 с. URL: http://ihed.org.ua/images/pdf/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf
49. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. Київ: А.П.Н., 2003. 68 с.
50. Українська педагогіка в персоналіях [Текст] : навч. посіб. : у 2-х кн. Кн. 1 : Х–XIX століття / за ред. О. В. Сухомлинської. Київ : Либідь, 2005. 624 с.
51. Українська педагогіка в персоналіях [Текст] : навч. посіб. : у 2-х кн. Кн.2 : XX століття / за ред. О. В. Сухомлинської. Київ : Либідь, 2005. 552 с.
52. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : Навч. посіб. [2-е видання, доповнене]. Київ : «Академвидав», 2014. 456 с.
53. Чайка В. М. Основи дидактики: навч. пос. Київ: Академвидав, 2011. 238с.
54. Чернуха Н. М. Інтеграційні процеси у вищій освіті [Текст] : навчальний посібник. Київ : Київ, ун-т імені Бориса Грінченка, 2015. 92 с.
55. Ярощук Л. Теорія та методика виховання: навч. Посібник. Бердянськ, 2019. 400 с.
56. Ясь О. Цивілізаційні дискурси світової та української історіографії : монографія. Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2017. 288 с.

Допоміжна:

1. Адаменко О. Методологічні засади дослідження історії розвитку педагогічної науки. *Рідна школа*. №1-2 (січень – лютий). 2013. С. 8-14.
2. Бондар В. Сучасна українська історіографія: підсумки і виклики. *Історіографічні дослідження в Україні : зб. наук. пр. / НАН України, Ін-т історії України*. Київ, 2014. Вип. 25. С. 95–113.
3. Джерела та історіографія про трансформаційні процеси в освітньому просторі України (1991–2017) [Електронний ресурс] : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. семінару, 16 трав. 2018 р. / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін.] ; [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Лапаєнко С. В., Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В.]. Текст. дані. Київ, 2018. 66 с. URL: http://dnpb.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/06/Sources_and_historiography_transformational_processes_2018.pdf
4. Дубасенюк О. А. Методи науково-педагогічного дослідження у загальній системі методологічного становлення молодих дослідників. *Нові технології навчання: наук.метод. зб.* Київ, 2016. Вип. 89. Ч. II. С. 21-26.
5. Ільченко А. М. Вища освіта і Болонський процес: Навчально-методичний посібник. Полтава: РВВ ПДАА, 2014. 316 с.
6. Калакура Я. С. Методологія історіографічного дослідження : наук.-метод. посіб. Київ : Київ. ун-т, 2016. 319 с.
7. Коляда Н. М. Педагогічна історіографія як складник історико-педагогічного дослідження. *Науково-педагогічні студії*. №1, 2018. С. 39-46.
8. Кульчій О. О. Досвід країн європейського союзу в сфері освітньої політики. *Державно-управлінські студії № 6(8), 2018*. URL: <http://studio.ipk.edu.ua/dosvid-krayin-yevropeys-koho-soyuzu-v-sferi-osvitn-oyi-polityky/>
9. Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія / авт. кол. : Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило та ін. ; за заг. ред. В. С. Курила, Є. М. Хрикова ; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 248 с.
10. Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Вид. 2-ге, доп. і перероб./уклад. О. Є. Антонова. Житомир: ЖДУ ім. Івана Франка, 2014. 100 с. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/12633/1/%D0%A1%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%9A%20%D0%91%D0%90%D0%97%D0%9E%D0%92%D0%98%D0%A5%20%D0%9F%D0%9E%D0%9D%D0%AF%D0%A2%D0%AC%20%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://enc-dic.com/pedagogics> Педагогічний словник.
2. <http://uk.wikipedia.org/wiki> Вікіпедія, вільна енциклопедія.
3. <http://www.lib.meta.ua> Електронна бібліотека
4. <http://www.library.edu-ua.net/id/485/> Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського НАПН України.
5. <http://www.mon.gov.ua> Міністерство освіти і науки України – офіційний сайт.
6. <http://www.osvita.org.ua> Освітній портал
7. <http://www.ukrcenter.com> Український центр
8. <http://zakon.rada.gov.ua> Офіційний сайт ВР України.
9. <https://ojs.itup.com.ua/index.php/iu> Інноватика у вихованні
10. www.nbuv.gov.ua Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.